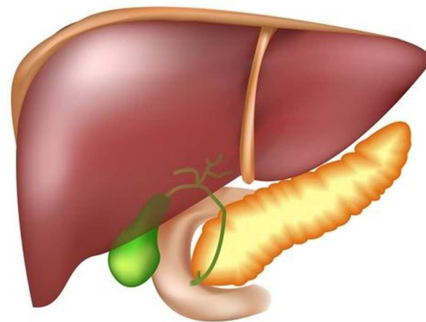

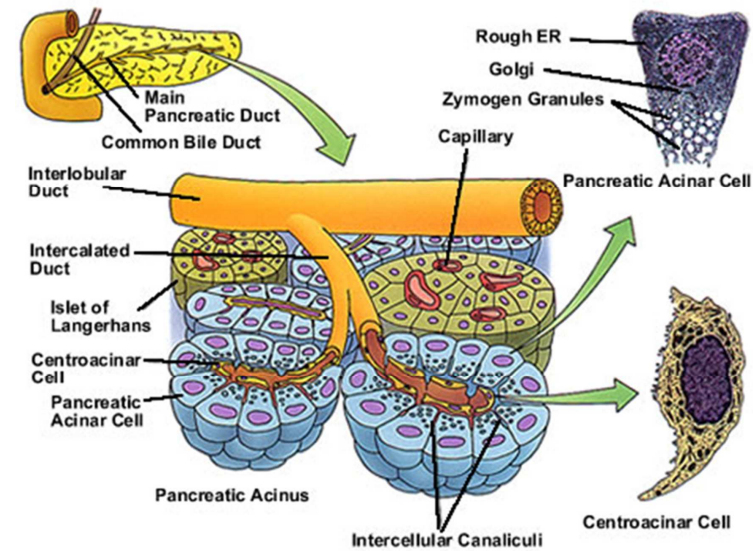
Patofyziologie trávicího systému

Pankreas, játra a žlučové cesty

1

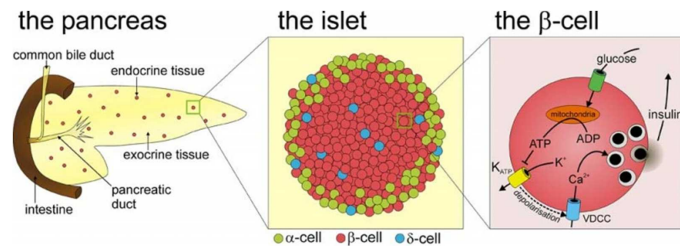
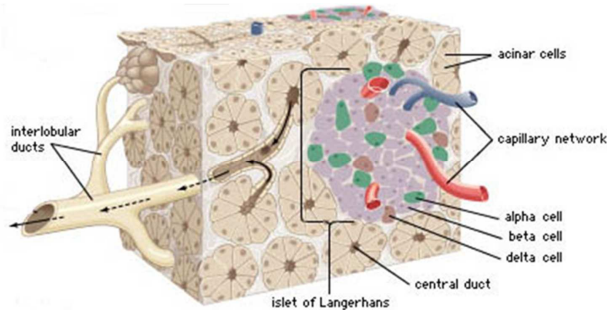
Pankreas - sekrece

2

Pankreas - endokrinní část (2%)

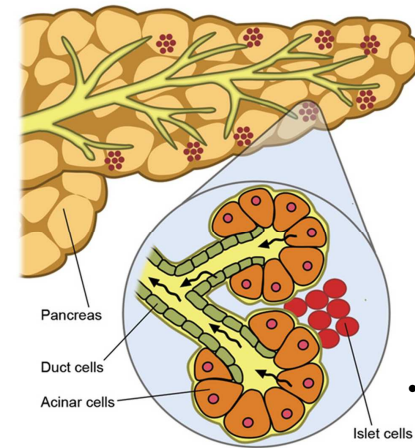
- β -buňky
  - inzulin
- α -buňky
  - glukagon
- δ -buňky
  - somatostatin
  - pankreatický polypeptid
  - amylin

3

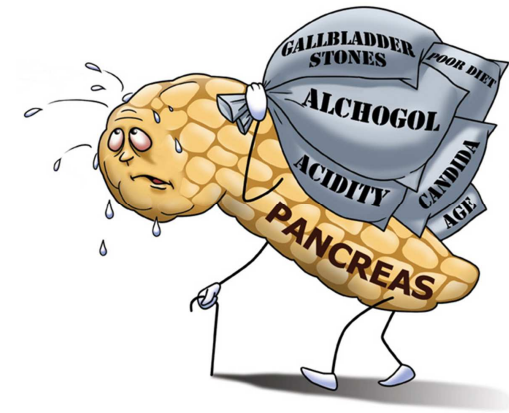
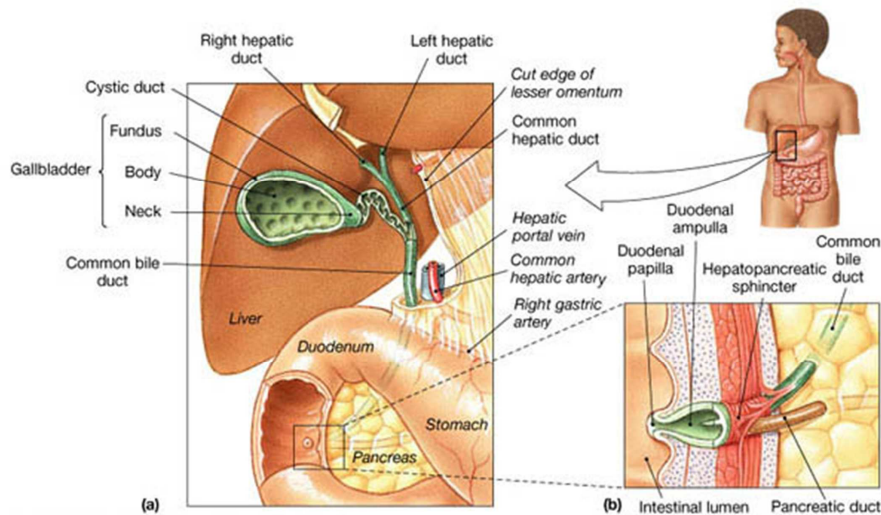
Pankreas - exokrinní část (85%)

- aciny - pankreat. šťáva (pH až 8.3)
  - cca 1-1.5l denně
  - produkci stimuluje acetylcholin a CCK a sekretin produkovaný v duodenu
  - produkci tlumí pankreatický polypeptid
  - složení
    - ionty a voda ($\leftarrow$ **sekretin**)
      - Na, Cl, K a HCO_3^- (až 150 mmol/l)
      - obsah HCO_3^- je nezbytná pro neutralizaci kyselého obsahu žaludku, aktivaci pankreat. enzymů a tvorbu tuk. micel
    - enzymy ($\leftarrow$ **CCK**)
      - aktivní - lipáza, amyláza, ribonukleáza, deoxyribonukleáza
      - neaktivní (aktivovány enterokinázou v duodenu) - trypsinogen, chymotrypsinogen, prokarboxypeptidáza, proelastáza, fosfolipáza A_2
    - inhibitory trypsinu ($\alpha 1$ -antitrypsin)
- porucha sekrece – **insuficience exokrin. pankreatu**
  - nejč. důsledek chron. pankreatitidy
  - méně často ca pankreatu, cystická fibróza, proteinová malnutrice

4

Anatomie vyústění ductus pancreaticus a žl. cest v duodenu

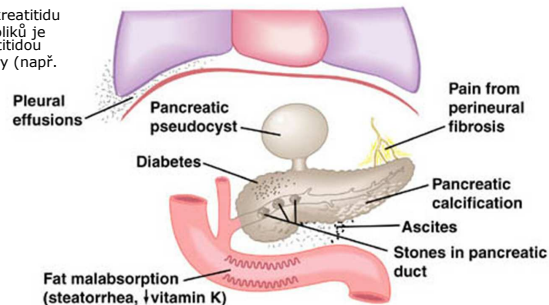

NEMOCI PANKREATU

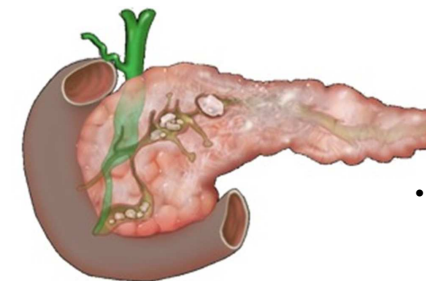
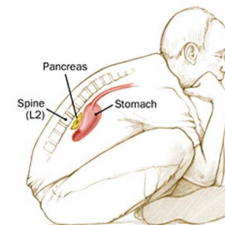
6

Chronická pankreatitida

- progredující ireverzibilní onemocnění pankreatu (= chronický zánět) vedoucí k progresivnímu poškození pankreatických acinů, stenóze a dilataci vývodů, fibróze a atrofii žlázy a kalcifikacím ve vývodech
- důsledkem je poruchou zevní, později i vnitřní sekrece (insuficience pankreatu)
- rozeznáváme několik variant
  - kalcifikující chronickou pankreatitidu
    - nejčastěji po abúzu alkoholu
  - chronickou obstrukční pankreatitidu
    - při dlouhodobé obstrukci pankreatických duktů
  - chronickou zánětlivou pankreatitidu
- etiologie
  - **alkoholismus (70-90%)**
    - abúzus alkoholu déle než 5 let v množství 150 g/den a více může vyvolat chronickou pankreatitidu
    - ale jen 5-15 % těžkých alkoholiků je postiženo chronickou pankreatitidou
    - podezření na důležité kofaktory (např. genetické, dietní a jiné)
  - **idiopatická (20-30%)**
  - hereditární
    - cystická fibróza
  - tropická forma
  - autoimunitní
  - ostatní příčiny
    - hypertriglyceridemie
    - hypokalcemie
    - chron. malnutrice

Chronická pankreatitida

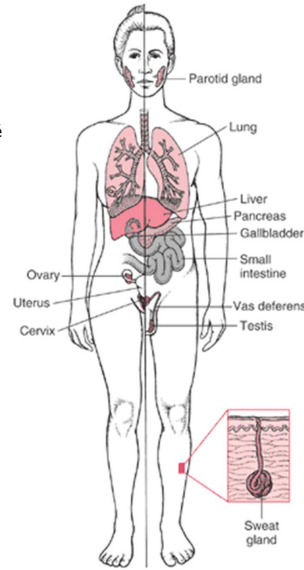
- klinický obraz
  - forma bolestivá
    - bolest bývá lokalizována do epigastria s propagací do zad, někdy nauzea a zvracení, s pokračováním nemoci se vyvíjí exokrinní insuficience s malnutricí, hubnutím, a endokrinní - diabetes mellitus
  - nebolestivá (přibližně 5%)
- důsledky - malabsorpce
  - absence lipázy
    - maldigestce a malabsorpce tuků (→ steatorrhea průjmy)
    - karence vitaminů rozp. v tucích
  - absence amylázy a peptidáz
    - z větší části nahrazeno žal. a střevními enzymy, malabsorpce cukrů a AK tedy většinou významná není
  - hypokalcémie a hypofosfatémie
    - v důsledku ↓ vit. D
  - deficit vit. B12
    - při deficitu proteáz klesá jeho uvolňování z potravy
- komplikace
  - cysty
  - uzávěry vývodů
  - únik šťávy do peritoneální a pleurální dutiny

8

7

Cystická fibróza (mukoviscidóza)

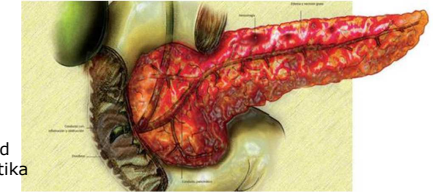
- monogenní (AR) choroba v důsledku mutací v genu pro "cystic fibrosis transmembrane conductance regulator" (CFTR)
  - >600 známých mutací v jedné ze 4 tříd
    - I – defektní protein (předčasně ukončení translace CFTR mRNA)
    - II – zvýšená degradace proteinu v endopl. retikulu (včetně vůbec nejběžnější mutace ΔF508 ~70%)
    - III – neaktivovatelný kanál
    - IV – aktivovatelný ale porucha transportu
- funkce CFTR
  - kóduje složitý protein tvořící chloridový kanál
  - reguluje ostatní kanály (zejm. Na)
- postihuje zejm.
  - epitel dýchacích cest
    - vazký sekret, omezení dýchání a vykašlávání, živná půda pro infekce (zejm. Pseudomonas aeruginosa) → chron. bronchitida, bronchiektázie, pneumonie
  - epitel ve vývodech pankreatu
    - recyklace Cl zapojena v sekreci HCO₃⁻ do pankreatické šťávy → snížením obsahu bikarbonátů vzniká viskózní proteinový sekret ucpávající vývody (chron. pankreatitida)
  - potní žlázy
    - porucha reabsorpce Cl (diagnosticky vysoký obsah Cl v potu)
  - střevo
    - mekoniový ileus novorozenců
  - játra a žluč. cesty
  - pohlavní žlázy

9

Akutní pankreatitida

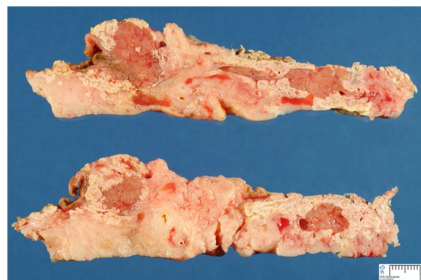
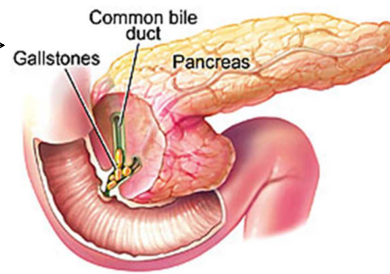
- onemocnění s variabilním morfologickým obrazem a těžko předvídatelným klinickým průběhem (= **náhlá příhoda bříšní**)
- základním patogenetickým procesem je akutní autodigestce slinivky vlastními enzymy (aktivovanými přímo v žláze), které vyvolávají destrukci okolních, ale i vzdálených tkání
- formy
  - lehká - intersticiální edém žlázy
  - těžká - hemoragicko-nekrotická
    - velmi závažný stav s vysokou mortalitou
- symptomy
  - intenzivní bolest
    - lokalizovaná v epigastriu a levém hypochondriu s propagací nejčastěji do zad
    - bolest je trvalá, špatně reaguje na analgetika
    - někdy ulevuje poloha v předklonu
  - nauzea a zvracení
  - meteorismus
  - horečka
  - příp. šokový stav
- diagnostika - laboratorní vyšetření
  - **alfa-amyláza** (event. pankreatický izoenzym)
    - zvýšena trojnásobně a více v krvi, přítomná i v moči
    - stoupá i při jiných onemocněních (biliární záněty a obstrukce, apendicitida, gynekologická onemocnění, renální insuficience, makroamylazémie, onemocnění slinných žláz včetně parotitidy)

10

Akutní pankreatitida

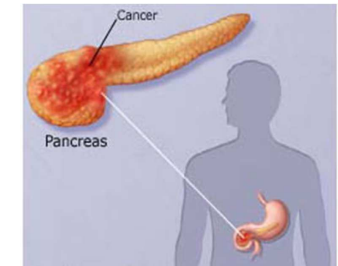
- etiologie
  - biliární (60-80%)
    - zaklínění žluč. kamene ve spol. vývodu
  - alkohol (20-30%)
    - relaxace Oddiho svěrače
    - reflux stř. obsahu do pankreatického vývodu
  - idiopatická (10%)
  - ostatní
    - trauma břicha
    - infekce
    - hypertriglyceridémie
    - hyperkalcémie
    - léky
- patogeneze
  - intracelulární a extracelulární aktivace trypsinogenu a následně ostatních enzymů
    - cathepsin B při nízkém pH
  - autodigestce žlázy a okolí
  - elastáza štěpí elastin cévních stěn → hemoragie žlázy a průnik do cirkulace a poškození systémové cirkulace
  - lipolýza tkáně pankreatu prostřednictvím pankreat. lipázy a fosfolipázy A2

11

Nádory pankreatu

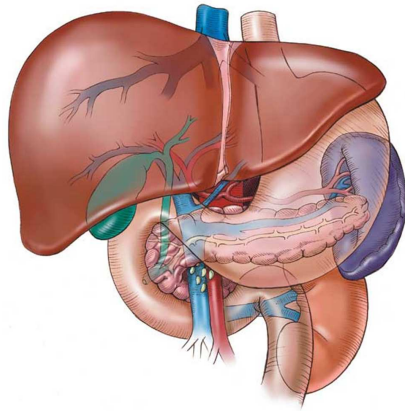
- nádory exokrinního pankreatu - nejčastěji adenocarcinom
  - ↑riziko
    - kuřáci
    - dieta s vysokým obsahem tuku a masa,
    - alkoholická i nealkoholická chron. pankreatitida
    - genetické faktory
  - lokalizace
    - typicky hlava a tělo, méně kauda pankreatu
  - příznaky
    - obstrukční ikterus (útlakem žlučovéhoodu)
    - pankreat. insuficience
    - tromboflebitidy
  - velmi špatná prognóza
    - 5 let přežívá pouze 0,5-2 % nemocných. Incidence trvale stoupá, nyní je okolo 10 na 100 000. V České republice je osmým nejčastějším nádorovým onemocněním s výskytem 1400 nových případů ročně, incidence stoupá s věkem, většina nemocných je starší 60 let, častěji jsou postižení muži
- nádory z endokrinního pankreatu
  - nefunkční
  - funkční
    - inzulinom (hypoglykémie)
    - gastrinom (Zollinger-Ellisonův syndrom)
    - VIPom (průjmy, hypokalémie)
    - karcinoid

12

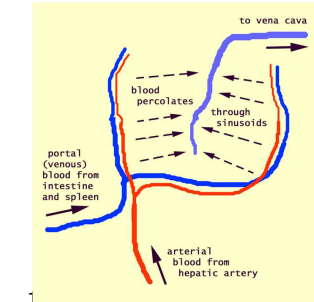
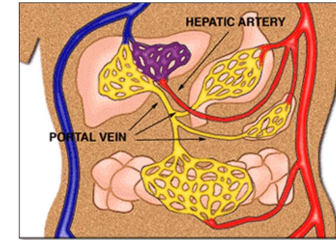

Anatomie a histologie jater

- játra (hepar) ~1.5kg
- 2 laloky (sin. a dx.) rozděleny ligamentem
- jaterní parenchym má charakteristickou stavbu
  - zákl. morfologickou jednotkou je jaterní lalůček (lobulus)
    - lalůček centrální vény
    - periferně portobiliární "trias"
  - zákl. funkční jednotkou je jaterní acinus
    - část tkáně zásobená odstupem jedné cirkumlobulární vény
- funkce jater
  - komplexní metabolické funkce
    - sacharidy
      - glykogensyntéza, glykogenolýza, gluconeogeneze
    - tuky
      - vychytávání lipoproteinů, syntéza cholesterolu, syntéza TG
    - proteiny
      - trans- a de-aminace AK, proteosyntéza (albumin, srážecí faktory)
  - tvorba žluči
  - metabolismus hemu
  - biotransformace, detoxifikace
    - hormony, léky, cizorodé látky, amoniak ze střeva
  - skladování vitaminů a stopových látek

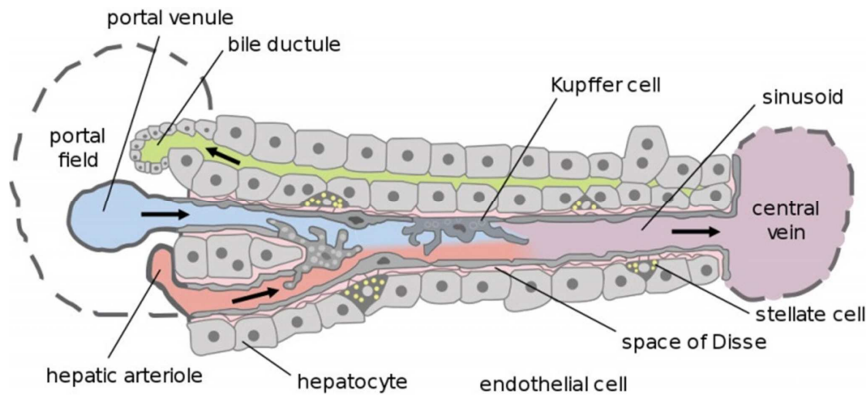
Krevní zásobení jater

- v. portae (80% přítoku)
  - krev se splachniku (funkční zásobení)
    - kapilární síť žaludku, střeva, pankreatu a sleziny se stéká v portální véné
    - její větve obtékají jaterní lalůčky (v. interlobulares a circumlobulares)
    - vstupují do nich jako jaterní sinusoidy
    - sinusoidy se spojují v centrální žíly
- a. hepatica (20% přítoku)
  - větev truncus coeliacus (nutriční zásobení)
    - vlévají se rovněž do sinusoid a poté do centrální vény
- v. hepatica
  - drenáž z jater
    - centrální žíly se spojují v pravou a levou jaterní žílu, která ústí do dolní duté žíly

13

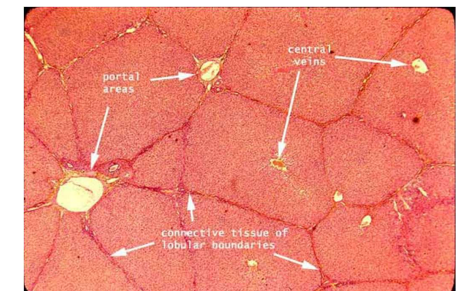
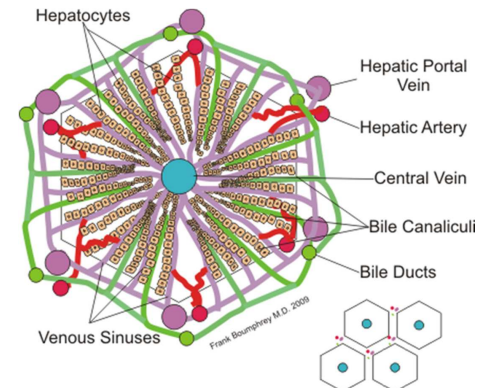
Krevní zásobení jater

- duální zásobení jater krví - detail
  - v. portae
  - a. hepatica

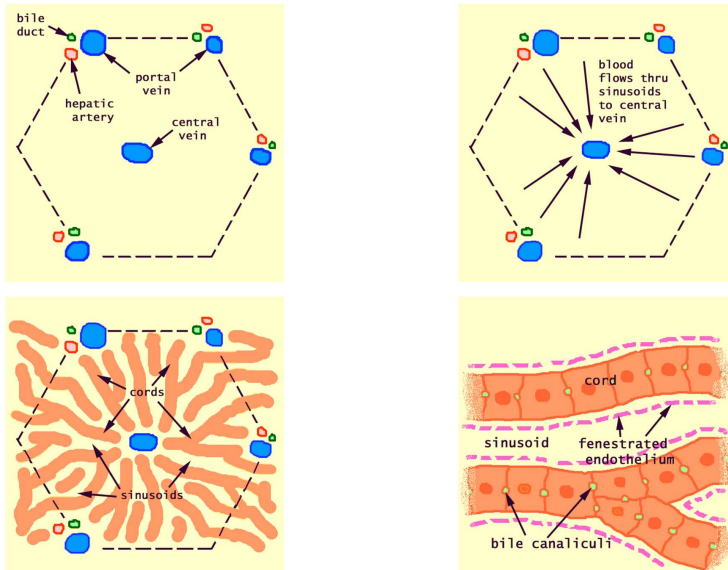
15

Jaterní lalůček

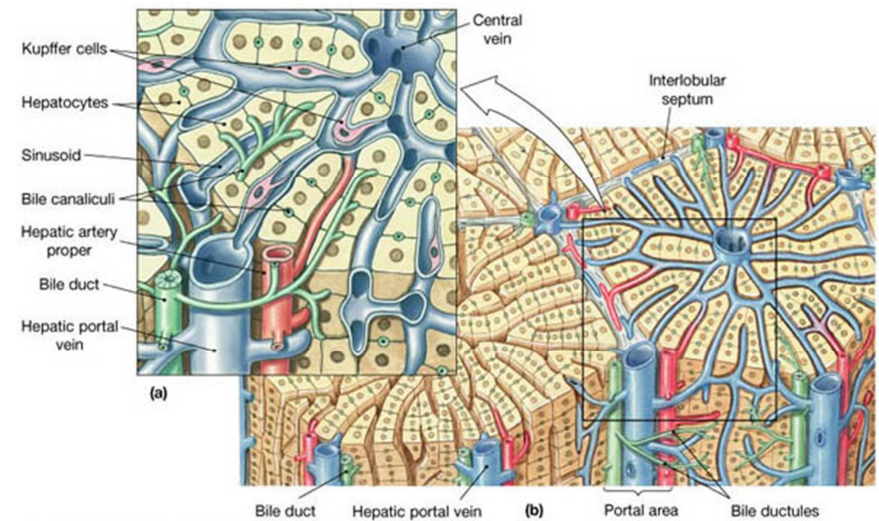
16

Jaterní lalůček schématicky

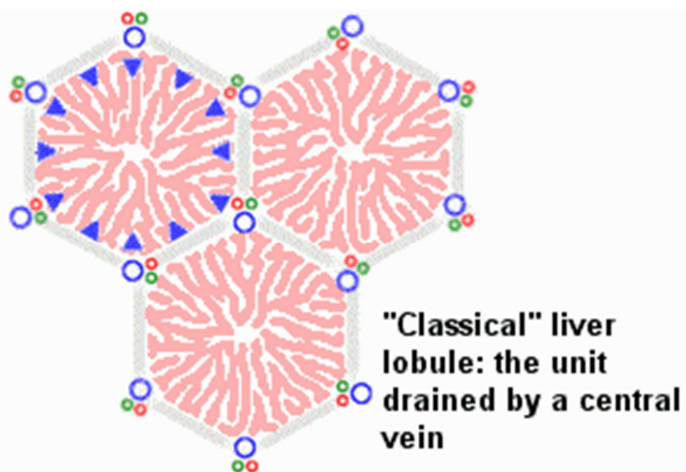
17

Jaterní lalůček 3-D

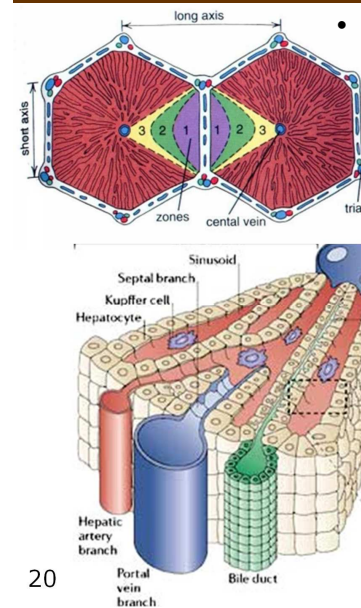
18

Jaterní lalůček vs. acinus

19

Koncept jaterního acinu

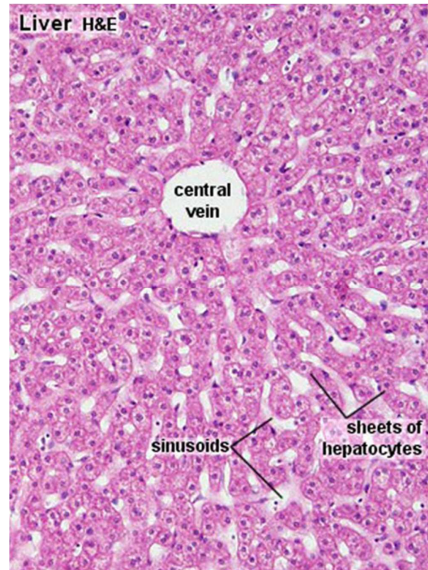
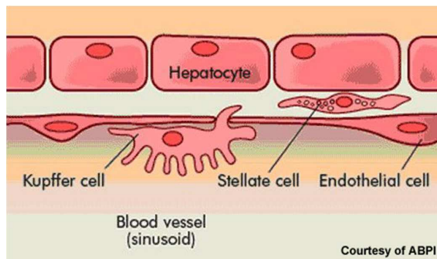

20

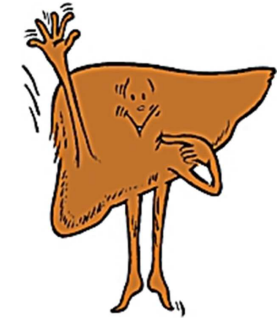
- lépe vysvětluje
  - funkční sub-specializaci hepatocytů (zóny 1, 2 a 3 podle tlak. a kyslíkového gradientu)
  - histopatologické nálezy u jaterních onemocnění a poškození
    - zóna 1 (periportální)
      - zpracování amoniaku a produkce urey
      - ox. fosforylace a glukoneogeneze
      - místo poškození přímými hepatotoxiny
    - zóna 2
      - proteosyntéza
    - zóna 3 (perivenulární)
      - anaerobní glykolyza a lipogeneze
      - místo poškození toxiny, které jsou aktivní teprve po metabolizaci (např. CCl₄)
      - náchylnost k ischemii
        - první lokalizace nekrotizace při syst. hypoxii nebo šoku
      - první lokalizace biliární obstrukce při intrahepatální cholestáze
  - zonalita jaterního parenchymu také vysvětluje, proč různá **jaterní onemocnění v pokročilé fázi nemají homogenní obraz** jaterního selhání, ale některé funkce mohou být postiženy více než jiné

Hepatocyty, jaterní sinusoidy

21

NEMOCI A POŠKOZENÍ JATER

22

Etiologie poškození jater

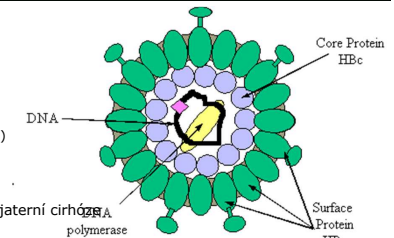
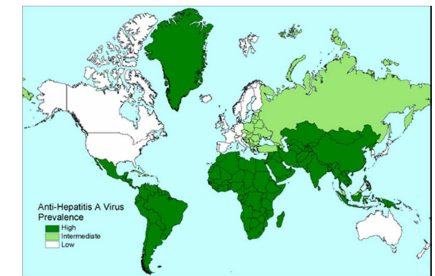
- infekce
  - virové
    - viry hepatitid (nejč. HAV, HBV, HCV)
    - inf. mononukleóza (EBV)
  - bakteriální
    - leptospiróza
  - parazitární
    - echinokokóza
      - celosvětově, Evropa obl. Středozemního moře
    - schistozomiáza (= bilharzióza)
      - Afrika, J. Amerika, Karibská oblast, JV Asie
    - malárie
- toxický
  - alkohol
  - faloidin (*Amanita faloides*)
  - léky (např. paracetamol)
  - chemikálie
- autoimunitní
  - autoimunitní hepatitida
  - prim. biliární cirhóza
- metabolické poruchy
  - heredit. hemochromatóza
  - Wilsonova choroba
  - porfyrie
  - glykogenóza
- nádory
  - primární (nejč. hepatocelulární karcinom)
  - metastázy

23

Inf. zánět jater - hepatitida

- průběh
  - akutní
    - vyhojení bez následků
    - fulminantní průběh vedoucí k jaternímu selhání
  - chronický
    - pouze perzistence infekce (nosiči)
    - nekrotizace parenchymu a progresse do cirhózy
- virové hepatitidy
  - hepatitida A (HAV – RNA virus)
    - akutní průběh
    - virus přímo cytotoxický
    - epidemická
    - fekálně-orální přenos (vakcinace)
  - hepatitida B (HBV – DNA virus)
    - přenos krevní cestou (parenterální) a STD
    - průběh
      - virus není cytotoxický, poškození je výsledkem reakce imunitního systému
      - akutní bez následků
      - v 10% případů přechází do chronicity
        - buď jen HBsAg pozitivní nosiči
        - nebo aktivní proces vedoucí k fibróze a cirhóze
  - hepatitida C (HCV – RNA virus)
    - přenos krevní cestou (parenterální) a STD
    - akutní stadium se typicky neprojeví
    - až v 80% případů přechází do chronicity - může vést k jaterní cirhóze

24

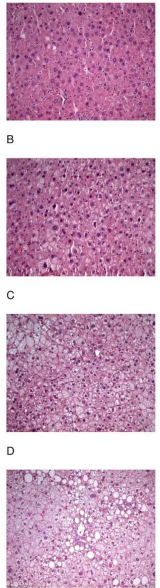
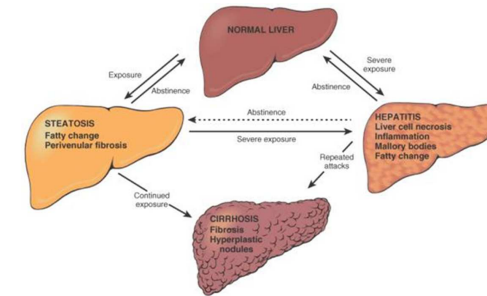
Hepatitis Viruses

Virus Family	Hepatitis A Picornavirus	Hepatitis E Calicivirus	Hepatitis B Hepadnavirus	Hepatitis C Flavivirus	Delta virus Satellite virus (only in combination with HBV)
Commonality	All generate conditions of illness in the liver				
Symptoms (acute)	All the same – malaise, dark urine, anorexia, nausea, vomiting, jaundice				
Transmission	Enteric (food and water)			Sex, blood and close contact	
Chronic condition	No	No	Yes	Yes	Yes
Virus genome	+ss RNA	+ss RNA	DNA with reverse transcriptase activity	+ss RNA	-ss RNA
Virus antigens	HA Ag	HEV ORF2 proteins	HBSAg HBsAg HBcAg	Many – core E1 E2 NS3	Delta antigen
Incubation	1 month (15 – 50 d)		4 months (45 – 160 d)	2 months (15 – 150 d)	1 – 2 months
Current therapeutics	No specific treatment	No specific treatment	Interferon alpha, Lamivudine, Adefovir, Etecevir	Interferon alpha + ribavirin, Pegylated interferon	Follow HBV therapy
Vaccines available?	Yes Havrix (GSK) Vacta (Merck)	No	Yes Engerix B (HBsAg) GSK Recombivax B (Merck)	No	Can be prevented by vaccination against HBV

25

Reakce jater na poškození

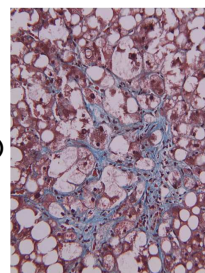
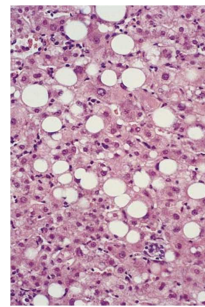
- játra reagují několika způsoby, přičemž reakce mohou být stejné u různých etiologií
  - při lehčím stupni se mění metabolická aktivita hepatocytů, může se hromadit tuk (= **steatóza**)
  - steatóza se známkami zánětu se nazývá **steatohepatitida**
  - závažnější poškození vede k zániku bb., avšak játra mají značnou regenerační schopnost
  - dlouhodobé poškození vede k produkci vaziva za periportálních oblastí (= **fibróza**)
  - kombinace intenzivní nekrózy, fibrózy a regenerace tkáně, která mění architekturu lalůček se nazývá **cirhóza**

26

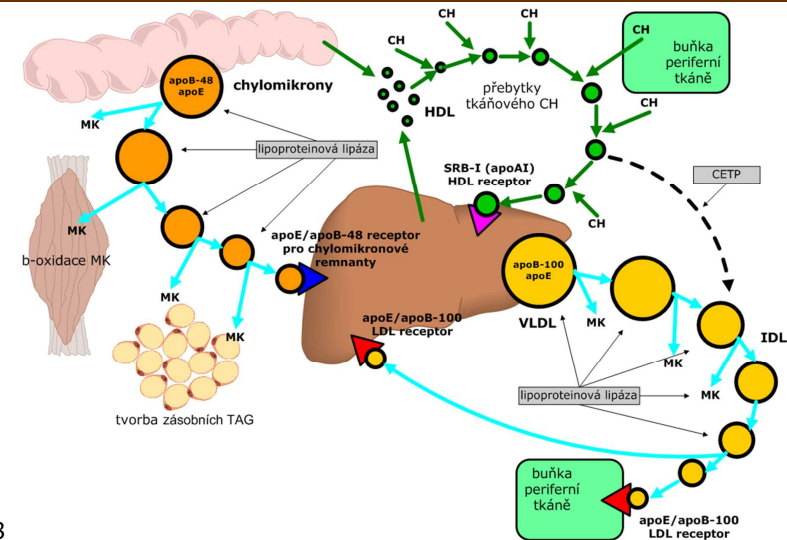
Iniciální (reverzibilní) poškození

- steatóza (S)**
  - normálně podíl tuku (TAG) v hepatocytech <5%
    - histologicky malokapénková nebo velkokapénková
  - příčiny
    - nadměrný příjem potravy nebo lipolýza v tuk. tkáni (inz. rezistence)
    - zvýšená endogenní syntéza
    - snížené odbourávání v játrech
    - kombinace
  - samotná steatóza není pro játra škodlivá (někteří ji dokonce považují za protektivní mechanismus), ovšem **vytváří substrát pro zvýšenou peroxidaci lipidů při oxidačním stresu**
- steatohepatitida (SH)**
  - kromě S přítomny i nekrózy, známky zánětu a fibrotizace
  - závažnější než prostá S (která je reverzibilní při odstranění vyvolávajícího činitele)
  - může progredovat do fibrózy či cirhózy
  - na přechodu S do SH se účastní další faktory jako oxidační stres, endotoxin, imunitní systém, nutriční aj.
- etiologie S a SH
  - alkoholické**
    - energetický obsah alkoholu
    - změny intermediárního metabolismu
      - inhibice β -oxidace
      - $\uparrow$ NADH a acetyl-CoA ($\uparrow$ syntéza MK)
  - non-alkoholické fatty liver disease (NAFLD) a steatohepatitis (NASH)**
    - součást syndromu inzulinové rezistence
      - $\uparrow$ lipolýza v tuk. tkáni – $\uparrow$ dodávka MK játrům
      - $\uparrow$ peroxidace lipidů a ox. stres pro hepatocyty
      - hyperinzulinémie podporuje syntézu MK a TAG v játrech
      - zároveň je při inz. rezistenci zvýšená lipolýza v tuk. tkáni a tedy dodávka MK játrům (konverze do TAG ve VLDL a část zůstává v hepatocytech)

27

Centrální úloha jater v metabolismu TAG a CH

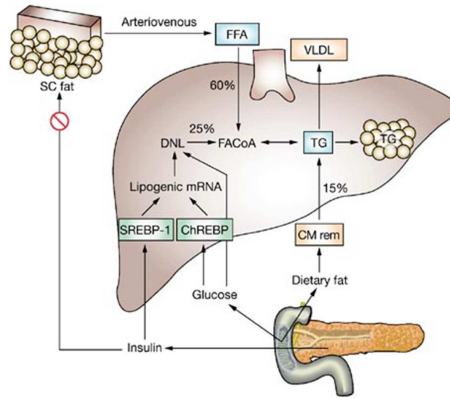

28

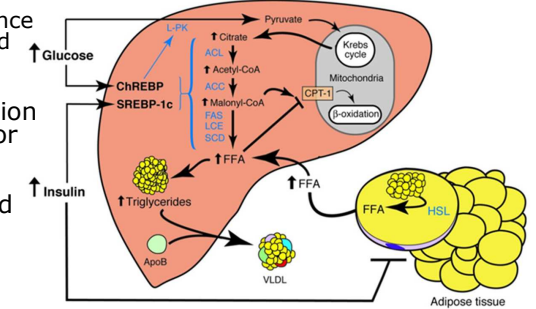
NAFLD a NASH

- klinicko-patologická jednotka zahrnující spektrum jaterních poškození od jednoduché steatózy (NAFL) po nealkoholickou steatohepatitidu (NASH), vzácněji jaterní fibrózu či její progresi do cirhózy nebo hepatocelulárního karcinomu
- vůbec nejčastější typ jaterního onemocnění (prevalence cca 20 - 30% v industrializovaných zemích) – **OBEZITA** s následující **inzulinovou rezistencí**
- jako steatóza představuje benigní onemocnění, ale společně s **paralelně přidruženými hepatotoxickými inzulty** (zejm. alkohol a léky) zodpovídá za největší část morbidity a mortality na jaterní onemocnění
- obtížné jednoznačně odlišit od alkoholického poškození jater v situaci běžné a společensky akceptované konzumace alkoholu
  - o nealkoholické etiologii uvažujeme tehdy, pokud denní příjem nepřesáhne 10g/den, přesněji 2 standardní nápoje u mužů (tj. ~140g etanolu za týden) a 1 u žen (tj. ~70g etanolu u žen)
- patogeneze NAFLD = inzulínová rezistence, oxidativní stres, peroxidace lipidů, prozánětlivé cytokiny a mitochondriální dysfunkce
  - ↑ přítok NEFA do jater – (i) uvolněných inzulínem nesuprimovanou lipolýzou z tukové tkáně, (ii) de novo tvořených v játrech z dietních sacharidů a (iii) z dietou přijímaného tuku – vede k saturaci transportní kapacity apoB (VLDL) a retenci zbylých TAG v hepatocytech
  - jaterní lipogeneze je potencionována jak samotnou dostupností substrátu (NEFA) tak **hyperinzulinémií** a zprostředkována aktivací PPAR γ , SREBP-1c a ChREBP

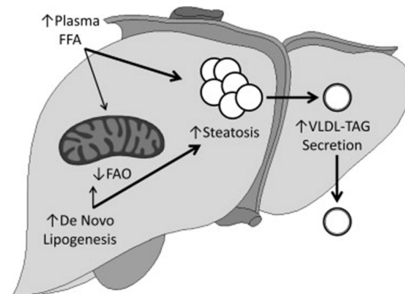
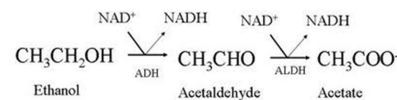
NAFLD a NASH

- a consequence of increased fatty acid synthesis is increased production of malonyl-CoA, which inhibits CPT-1, the protein responsible for fatty acid transport into the mitochondria
- thus, in the setting of insulin resistance, FFAs entering the liver from the periphery, as well as those derived from de novo lipogenesis, will be preferentially esterified to triglycerides.
  - ACL, ATP citrate lyase; CPT-1, carnitine palmitoyl transferase-1; FAS, fatty acid synthase; LCE, long-chain fatty acyl elongase
- **NAFLD represent good terrain for lipid peroxidation** due to oxidative stress
  - ↑ ox. stress in ins. resistance (↑ resistin, TNF α , IL-6 and other pro-inflammatory adipokines)
- products of lipid peroxidation – malondialdehyd (MDA) or 4-hydroxynonenal (HNE) – stimulate Kupffer and HSC to fibroproduction and chemotaxis of neutrophils

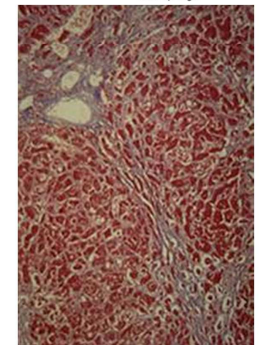
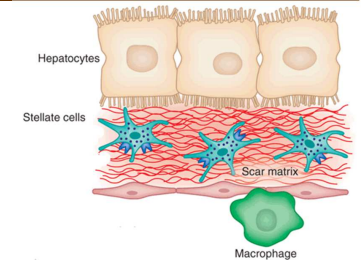
Steatóza u alkoholiků

- alkohol je v těle z 85% přeměňován enzymem alkoholdehydrogenáza na acetaldehyd
  - toxický meziprodukt je enzymem acetaldehyddehydrogenáza dále přeměňován na acetat
  - ten pak může vstoupit do citrátového cyklu
- oxidace alkoholu a acetaldehydu je spojena s přeměnou NAD na NADH, což má za následek vychýlení oxidačně-redukčního stavu v játrech
  - nepoměr NADH a NAD je velice zásadní, protože blokuje beta-oxidaci mastných kyselin a tím favorizuje jejich esterifikaci na TAG a steatózu

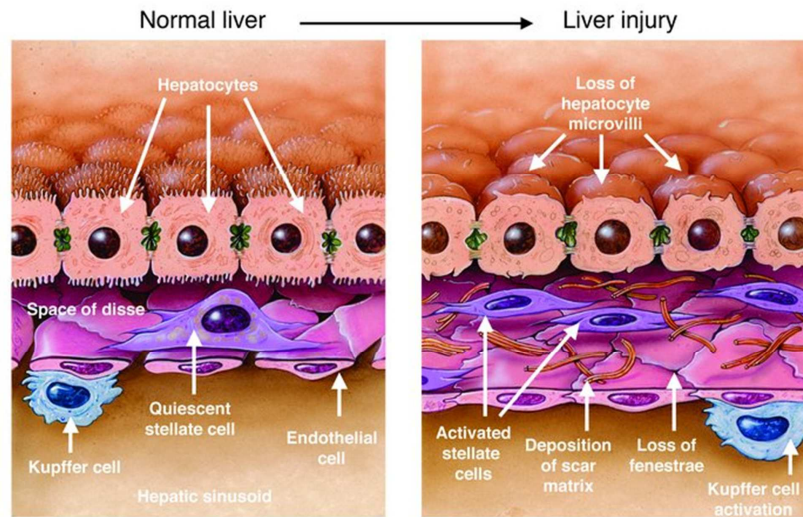
Pokročilejší (+/- reverzibilní) poškození

- důsledek chronického poškození hepatocytů
  - infekcí
  - alkoholem
  - toxickými látkami
  - akumulací kovů (Cu, Fe)
- kolagen v norm. játrech
  - I a III v periportálních prostorech
  - IV v Disseho prostoru
- **fibróza (F)** = zmnožení vaziva v jaterní tkáni
  - v důsledku poškození hepatocytů se z nich a z Kupfferových bb. uvolňují parakrinní faktory (zejm. PDGF a TGF- β)
  - aktivace jaterních "hvězdicových" bb. (HSC)
    - produkce vaziva – k. I a III a laminin v Disseho prostoru
    - ztráta mikrovilů hepatocytů
    - zánik fenestrací sinusoid (= kapilarizace sinusoid) = ↑ rezistence
    - tvorba proteolytických enzymů (matrix-metaloproteináz)

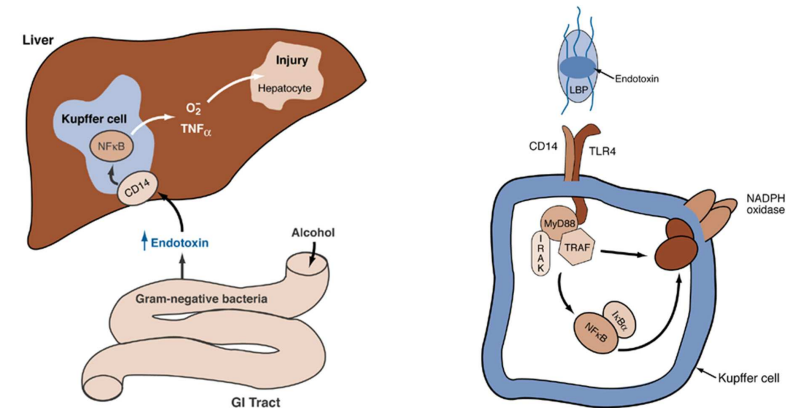

Role HSC u jaterní fibrózy

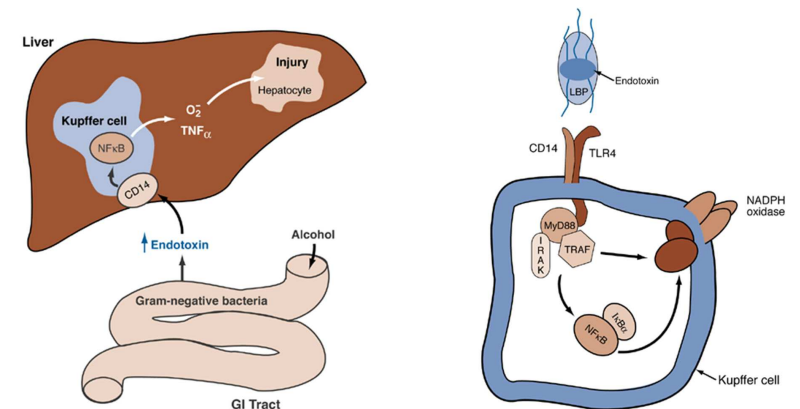
33

Alkohol (střevo) a játra - endotoxin

- alkohol zvyšuje množství endotoxinu které vstupuje ze střeva do oběhu
  - endotoxin – součást stěny G-negativních bakterií
  - pravděpodobně zvýšením střevní permeability pro endotoxin
- endotoxin (prostřednictvím receptorů CD14 a TLR4) aktivuje Kupfferovy bb. jater (specializované makrofágy podél jaterních sinusoid) k produkci cytokinů (NFκB) a superoxidu (NADPH oxidáza)

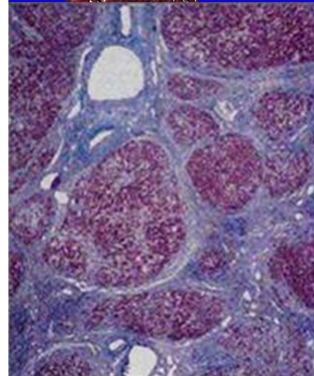
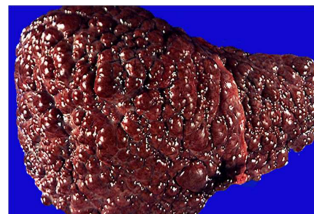
Alkohol (střevo) a játra - endotoxin

- alkohol zvyšuje množství endotoxinu které vstupuje ze střeva do oběhu
  - endotoxin – součást stěny G-negativních bakterií
  - pravděpodobně zvýšením střevní permeability pro endotoxin
- endotoxin (prostřednictvím receptorů CD14 a TLR4) aktivuje Kupfferovy bb. jater (specializované makrofágy podél jaterních sinusoid) k produkci cytokinů (NFκB) a superoxidu (NADPH oxidáza)

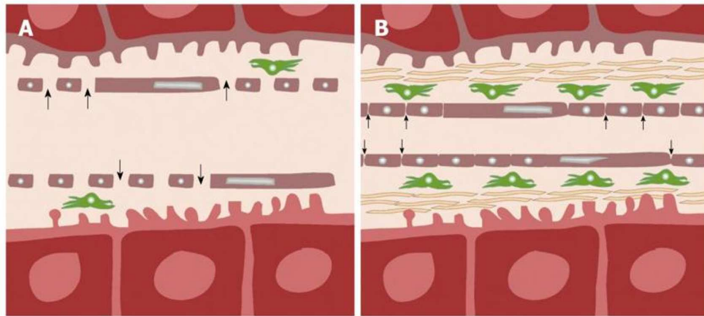
Pokročilé (ireverzibilní) poškození

- **cirhóza (C)**
  - ireverzibilní přestavba jaterní tkáně (lalúčků, cév, vaziva)
  - známky fibrózy + nekrózy + **uzlovité regenerace zbyvajících hepatocytů**
  - ani ne tak úbytek funkčního parenchymu (hepatocyty regenerují), ale **totální rozrušení normální architektury jater**, zejm. jaterní cirkulace
    - = rozvíjí se portální hypertenze
  - ↑ riziko hepatocelulárního karcinomu
- histopatologická diagnóza! (z biopsie)
  - mikro- vs. makronodulární
  - portální vs. biliární (reflexe etiologie)
- klinický korelát:
  - žádný – kompenzovaná cirhóza
  - jaterní selhání - dekompenzovaná cirhóza

35

Pathophysiological differences between normal (A) and fibrotic/cirrhotic (B) liver

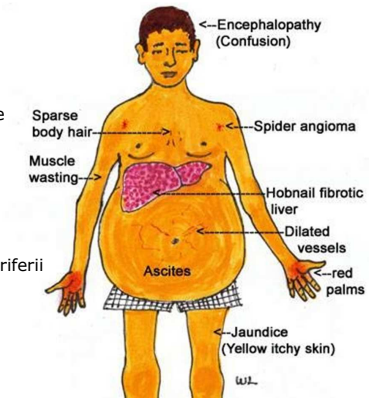

- In normal liver (A), normal fenestrae along the hepatic sinusoids allow free passage of blood (arrows) into the Space of Disse, in which, stellate cells (green) are found. In liver cirrhosis (B), there is an increase in the number of stellate cells, associated with deposition of collagenous fibers in the Space of Disse, and loss of fenestrae as the sinusoids become more capillary-like. As a result, transfer of low-molecular-weight compounds (e.g. contrast medium) from the sinusoids into the Space of Disse becomes more impeded (small arrows).

37

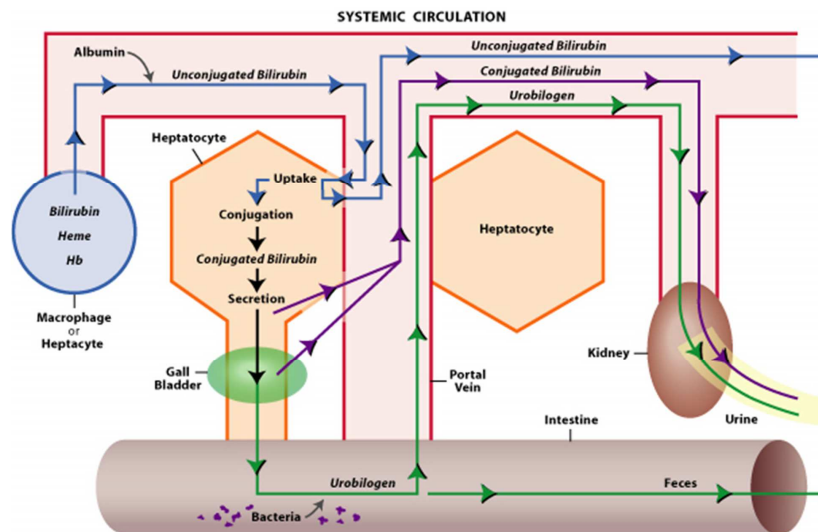
Obecné projevy pokročilého jaterního onemocnění

- slabost, váhový úbytek
- hyperbilirubinémie až ikterus, intrahepatální cholestáza
- portální hypertenze
- hypoalbuminémie → edémy, ascites
- porucha hemostázy
  - nedostatečná tvorba srážecích faktorů
- porucha krvetvorby
  - důsledek krvácení, hypersplenismu a poruchy resorpce vitamínů
  - toxické poškození kostní dřeně
- endokrinní poruchy - prodloužené působení hormonů (nedostatečná degradace)
  - aldosteron
    - ztráty draslíku močí, metabolická alkalóza
    - klesá ionizace NH_3 !!!!
  - androgeny – zvýšeně konvertovány na estrogény v periférii
    - gynekomastie u mužů
    - pavoučkové névy
- metabolické důsledky
  - porucha metabolismu AK (↑ podíl aromatických AA
    - vznik atyp. neurotransmiterů v mozku
  - porucha glukoregulace
  - porucha cyklu močovinny
- jaterní encefalopatie (amoniak)
  - viz výše – hyperamonémie a atyp. neurotransmitery
- hepatorenální syndrom

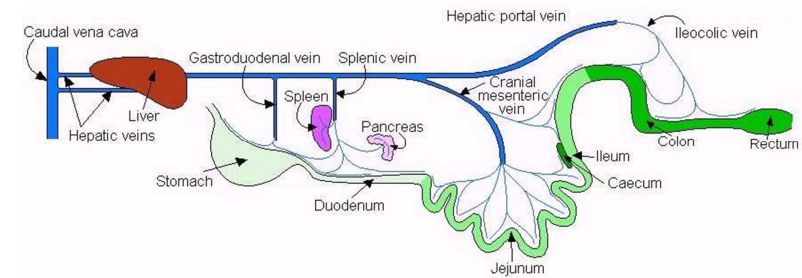
38

Hyperbilirubinémie/ikterus

39

Portální hypertenze

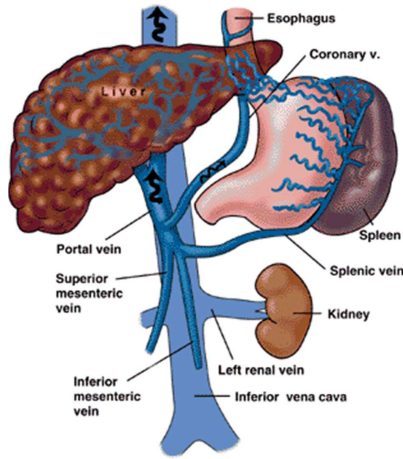

- normální tlak v portálním řečišti 5 – 15 mmHg
- lokalizace portální hypertenze
  - prehepatální
    - trombóza v. portae, malformace, útlak
  - intrahepatální
    - nejč. důsledek cirhózy (= porucha průtoku krve játry), steatóza, paraziti
  - posthepatální
    - pravostranné srd. selhání (hepatosplenomegalie), trombóza jat. žil (Budd-Chiari syndrom), útlak nádorem
- při zvýšení tlaku před jaterními sinusoidami nejsou játra vystavena vyššímu tlaku, poté ano a i poškození je větší

40

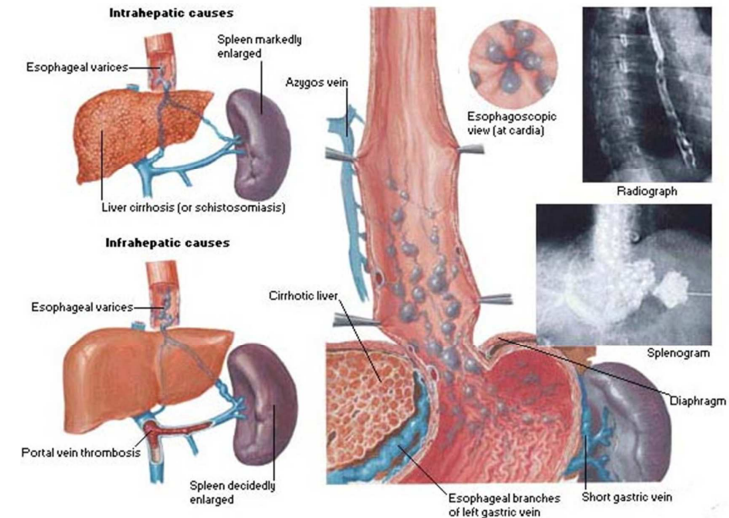
Důsledky portální hypertenze

- 1) měštnání krve v povodí v. portae před místem vniku hypertenze a **prekrvení orgánů**
  - žaludek a střevo
    - malnutrice a maldigestce
    - snadnější tvorba erozí a vředů
    - zvýšená propustnost pro bakterie
  - slezina
    - hypersplenismus → zvýš. destrukce Ery a zejm. trombocytů
- 2) obtékání krve mimo játra **portokavárními anastomózami** přímo do systémového řečiště
  - za normálních okolností drobné žíly zprostředkující alternativní odtok z v. portae do d. duté žíly, pokud jsou vystaveny většímu tlaku, hrozí mechanické poškození a **krvácení**
    - vv. oesophageae → jícnové varixy
    - vv. rectales → hemoroidy
    - vv. paraumbilicales → caput Medusae
- 3) **ascites a otoky**
  - přítomnost tekutiny v peritoneální dutině
  - v důsledku portální hypertenze + hypoalbuminémie + retence Na (aldosteron)
  - zvýš. průchod stř. bakterií může způsobit infekci ascitu = spontánní bakt. peritonitida
- 4) **hepatorenální syndrom**

41

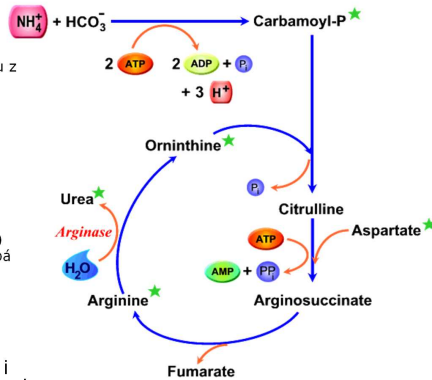
Jícnové varixy

42

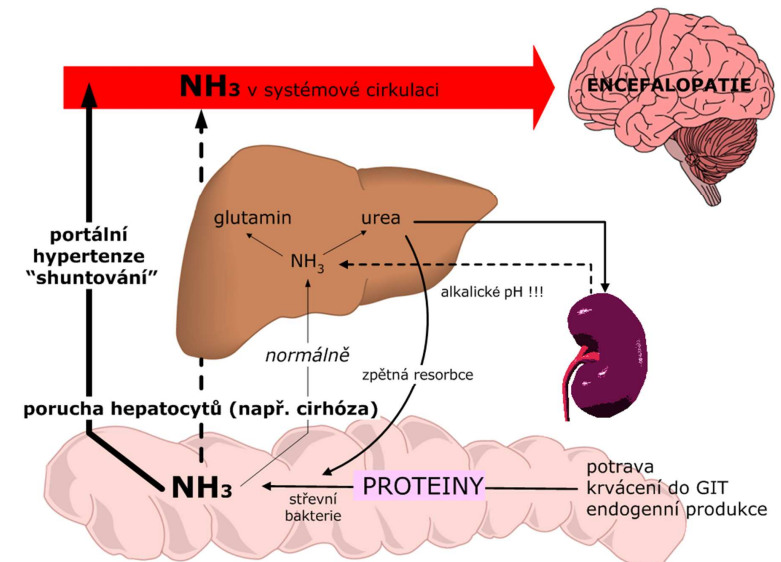
Jaterní encefalopatie

- porucha vědomí (kvantitativní i kvalitativní), chování a neuromuskulárních funkcí
  - reversibilní jen v iniciálních stádiích – j. omezená doba pro úspěšnou transplantaci jater
- porucha detoxifikace amoniaku v cyklu močoviny
  - zdroje amoniaku
    - oxidativní deaminace glutamátdehydrogenázou z Glu
    - glutaminázou z Gln na Glu
    - degradace purinů a pyrimidinů
    - deaminace účinkem monoaminoxidázy
    - syntéza hemu
    - bakterie v tlustém střevě
  - amoniak je >50μmol/l toxický = porucha činnosti CNS
  - v krvi jako NH₃/NH₄⁺
    - poměr závisí na pH (normálně 99% ionizováno)
    - při alkalóze volný amoniak a tedy toxicita stoupá
  - v játrech v cyklu močoviny (= ornitinovém) denně 20 – 40 g urey
    - CO₂ + NH₄⁺ → CO(NH₂)₂ + H₂O + 2H⁺
    - 5 enzymů – zčásti v mitochondriích a cytosolu
  - urea odstraňována ledvinami
- krev ze splachníku obsahující kromě živin i toxiny (zejm. amoniak, merkaptany, fenoly aj. produkované střevními bakteriemi) není dostatečně očišťována
  - tvorba "falešných" neurotransmiterů v mozku
    - poruchy chování a vědomí, "flapping" tremor, apraxie, deliria, psychotické projevy

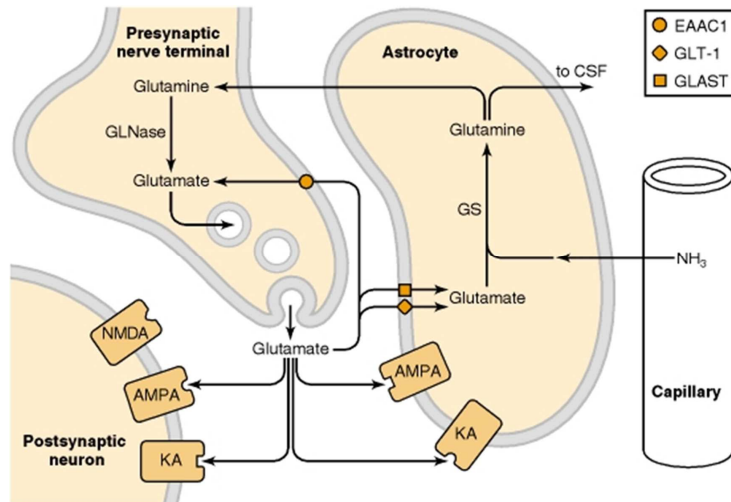
43

Střevo a játra - amoniak

44

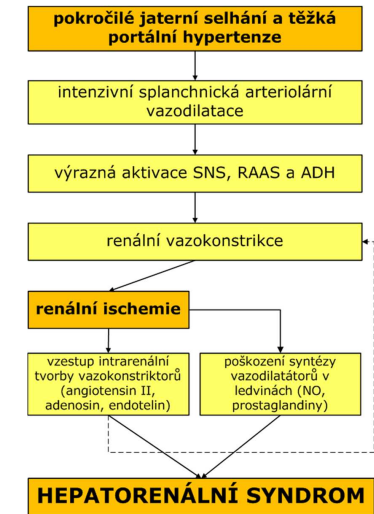
Nerovnováha excitačních a inhibičních AA v mozku

45

Hepatorenální syndrom

- ledvinné selhání při onemocnění jater bez předchozí zjevné renální patologie
- etiopatogeneze
  - stagnace krve ve splachnickém řečišti
    - vede k sek. hyperaldosteronismu
  - retence sodíku a vody
    - v důsledku terc. hyperaldosteronismu
  - ale únik do třetího prostoru (ascites)
    - v důsledku hypoalbuminemie
  - pokles renální perfuze a GFR
    - aktivace RAAS
    - intrarenální vazokonstrikce
      - kontrakce aferentních arteriol

46

Možnosti fatálního vyústění jaterního selhání

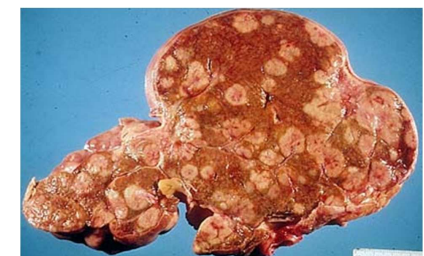
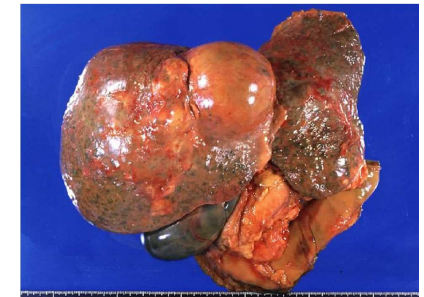

- krvácení → hypovolemie, šok
- hepatorenální syndrom → uremie
- jaterní encefalopatie → koma
- ascites → spontánní bakteriální peritonitida
- cirhóza → hepatocelulární karcinom

47

Nádory jater

- benigní
  - hemangiom
  - hamartom
- maligní
  - hepatocelulární karcinom
    - v 70% následek cirhózy
    - bohužel prevalence se zvyšuje
    - špatná prognóza
  - metastázy
    - ca tlustého střeva
    - plic

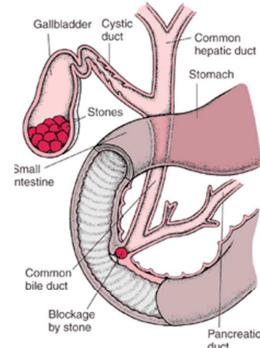

48

Patofyziologie žlučových cest

- cholelithiáza
  - ve věku 55-65 let ~10% mužů a ~20% žen
  - příčiny – změna poměru složek žluči
  - typ konkrémentů
    - cholesterolové (70-90%)
    - pigmentové (kalcium + bilirubin)
    - smíšené
  - zvýš. koncentrace cholesterolu
    - dieta, obezita
  - snížení žluč. kyselin a fosfolipidů
    - poruchy výživy, Crohnova nemoc, resekce ilea
  - zánět žlučníku
  - stagnace žluči
    - dieta, hladovění
- komplikace cholecystolithiázy
  - žlučníková kolika (zaklínění v d. cysticus)
  - extrahepatická cholestáza (zaklínění v d. choledochus)
  - zánět (cholecystitida, cholangitida)
  - akutní pankreatitida

49

Cirrhosis of the river.

50